

Zamiast wstępu

Prezentowana książka wskazuje na możliwości diagnozowania przez nauczycieli obrazu świata ucznia, a także wykorzystania informacji o nim w projektowaniu procesu dydaktycznego¹. Problematyka ta mieści się w nurcie szkoleniowo-badawczym rozwijanym w Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego, który poszukuje rozwiązań edukacyjnych wykorzystujących w praktyce nauczycielskiej założenia konstruktywizmu, zwłaszcza te, które eksponują znaczenie motywów poznawania świata i uczenia się w procesie kształcenia, a także wiedzy ucznia sprzed nauczania w konstruowaniu systemu dydaktycznego. Publikacja powyższa jest kontynuacją opracowania wydanego dwa lata temu (por. *Projektowanie pracy nauczyciela przedmiotów przyrodniczych*. Wrocław 2006).

Większość tekstów zebranych w niniejszym tomie jest pokłosiem badań (action reaserch) prowadzonych przez uczestników studiów podyplomowych z zakresu przyrody, fizyki oraz geografii, realizowanych przez Uniwersytet Wrocławski w roku akademickim 2006/2007 i 2007/2008.²

Poszukując odpowiedzi na pytanie: *Jak lepiej wykorzystać możliwości, potencjał ucznia na lekcji?* Autorzy prac koncentrują się przede wszystkim na rozpoznawaniu stanu wiedzy ucznia. Innymi słowy, koncentrują się na aspekcie dotyczącym możliwości intelektualnych ucznia, a dokładniej na problemie efektywnego przyswajania pojęć naukowych oferowanych uczniowi w ramach danego przedmiotu nauczania.

¹ Problematyka mieści się w nurcie badawczo-szkoleniowym rozwijanym w Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Była ona popularyzowana m.in. na ogólnopolskich seminariach naukowo-metodycznych organizowanych przez Centrum wspólnie z Centralnym Ośrodkiem Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie („Sens diagnozy edukacyjnej”, Sulejówek, 12-14. marca 2002 r.; „Wokół strefy najbliższego rozwoju”, Sulejówek, 5-7. maja 2003 r.) oraz była przedmiotem zainteresowań badawczych grupy pracowników Centrum w międzynarodowym projekcie Comenius-Socrates, Akcja 2.1 realizowanym w latach 2001-2005 „SySTEM: Systematic Professional Development Through Science Teacher Education Modules” (Project n°. 94343 CP_1_2001-1-PT-COMENIUS-C21/09). Obecnie trwają prace nad „przekładem” moduły szkoleniowego „Obraz świata ucznia a nauczanie” na język e-edukacji w ramach projektu EUSTD-web: European Teacher Professional Development for Science Education in a Web-based Environment (Project n°. 129455-CP-1-2006-1-PT- COMENIUS-C21).

² Wymienione studia były przeprowadzone w ramach projektu współfinansowanego przez budżet państwa oraz ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego przeznaczonych na realizację studiów podyplomowych przygotowujących czynnych nauczycieli do nauczania drugiego przedmiotu z uwzględnieniem ICT oraz zajęć z języka obcego (Umowa z Ministerstwem Edukacji Narodowej nr WZP-322-IW-17A/2007 z 27 kwietnia 2007 r.).

Takie nachylenie zostało poniekąd wymuszone, ponieważ badania były prowadzone przez nauczycieli w ramach warsztatów „Obraz świata ucznia a nauczanie”³.

Niemniej ważnym jest aspekt dotyczący możliwości wykorzystania potencjału uczniów związanego z dominującymi u nich motywami poznawania świata i uczenia się.⁴

Prezentowane prace mieszczą się w konstruktywistycznym nurcie „pedagogiki ucznia w centrum”, czyli koncepcji edukacji podkreślającej fakt osobistego konstruowania wiedzy ucznia na lekcji jako efektu jego aktywności zachodzącej pod kierunkiem nauczyciela, ale w dialogu z innymi ludźmi (uczniami oraz nauczycielem) oraz wytworami kultury. Szczególną rolę w tej koncepcji przypisuje się obrazowi świata ucznia sprzed nauczania (jego pojęciom potocznym), który może być wykorzystany na lekcji jako punkt wyjścia do konstruowania naukowego obrazu świata opartego na wiedzy prezentowanej przez nauczyciela (pojęcia naukowe), ale rozumianej i przekształcanej w kontekście własnej wiedzy potocznej. Pojęcia naukowe i potoczne zderzają się ze sobą, tworząc „strefę najbliższego rozwoju” – obszar, w którym przebiega proces dydaktyczny.⁵

W książce zamieszczono teksty, w których nauczyciele dokonali analiz rozumienia przez uczniów kilkunastu pojęć i zjawisk, które uznali za istotne dla nauczania przedmiotów matematyczno-przyrodniczych. W ten sposób powstał zaczątek *Katalogu wyobrażeń uczniów o świecie*.⁶

Odpowiedź na pytanie, jak projektować lekcję, w której wykorzystuje się „napięcia dialogiczne” między obrazami świata nauczyciela i ucznia zostawiamy samym nauczycielom...; scenariusze takich działań dydaktycznych trzeba dopiero napisać.

Andrzej Krajna
Krystyna Sujak-Lesz

³ W dziale „Konteksty” zamieszczono raport z realizacji zajęć w formie „na odległość”.

⁴ Zainteresowanych problemem odsyłamy do prac E. Małkiewicz (*O diagnozie rozumiejącej oraz Motywy poznawania świata i uczenia się w kontekście podstawowych potrzeb dziecka*), opublikowanych w książce *Edukacja elementarna a diagnoza pedagogiczna*, pod red. K. Sujak-Lesz, Wyd. CODN, Warszawa 2002.

⁵ Odwołanie się do koncepcji LS. Wygotskiego nie jest przypadkowe; por. E. Małkiewicz, *Pojęcia potoczne i naukowe...* [w:] S. Dylak, E. Arciszewska (red.), *Nauczanie przyrody. Wybrane zagadnienia*. Wyd. CODN, Warszawa 2005; A. Krajna, E. Małkiewicz, K. Sujak-Lesz, *Wiedza potoczna ucznia i jej wykorzystanie w edukacji*, [w:] *Projektowanie pracy nauczyciela przedmiotów humanistycznych*, Wyd. CEN UW., MarMar, Wrocław 2006. Por. też: A. Krajna, K. Sujak-Lesz, *Wypowiedź uczniowska jako źródło informacji o obrazie świata ucznia*, [w:] S. Dylak, E. Arciszewska (red.), *Nauczanie przyrody. Wybrane zagadnienia*. Wyd. CODN, Warszawa 2005.

⁶ Prace nad opracowaniem *Katalogu wyobrażeń uczniów o świecie* są prowadzone w Centrum Edukacji Nauczycielskiej Uniwersytetu Wrocławskiego od kilku lat. Aktualna wersja *Katalogu* liczy około 300 haseł. Poszczególne hasła opracowali nauczyciele uczestniczący w warsztatach „Obraz świata ucznia a nauczanie”

Planujemy uruchomienie na serwerze Centrum (<http://www.cen.uni.wroc.pl>) podstrony „Katalog wyobrażeń dzieci i młodzieży o świecie”, na której będziemy publikować wyniki badań nauczycielskich (takich jak opisane w niniejszej książce), a także teksty i komentarze poświęcone konstruktywizmowi edukacyjnemu.

